

„Drie minuten per week per kind is schandelijk weinig”

Het buitengewoon onderwijs mag sinds vorig jaar maatschappelijk werkers in dienst nemen. Maar die mogen niet veel méér doen dan in het opnameteam meedraaien. Toch is er veel meer werk aan de winkel. Een discussiedag over het maatschappelijk werk in het buitengewoon onderwijs.

door Jaap de Jong

"Maatschappelijk Werk kun je nooit half doen. Voor het maatschappelijk werk is in het buitengewoon onderwijs een hele taak weggelegd. Iedere week steken wij vele gratis uren in ons werk. Soms denk ik dat ik daarmee moet ophouden; me aan het aantal uren moet houden, zodat de zaak springt en ouders actie gaan voeren. Vanuit menselijke betrokkenheid doe je dat niet en scharrel je maar door." Fragmenten uit de inleiding van mevrouw Hentenaar-Messcher op een studiedag, onder de titel "Moet dat nou zo?" over het maatschappelijk werk in het buitengewoon onderwijs. Zij vertegenwoordigde de ouders. Als moeder van een gehandicapt kind is zij vanuit die ervaringen maatschappelijk werk gaan studeren. Zij is nu verbonden aan de school waarop haar zoon les kreeg. Door die dubbele positie was zij beter dan iemand anders in staat het dilemma voor alle aanwezigen onder woorden te brengen. Want terwijl de aan het maatschappelijk werk toegemeten subsidietijd (per kind per week van drie tot negen minuten) schandelijk weinig is, is het toch al zoveel meer dan het niets van vroeger. De studiedag, op 24 september in Nijkerk, was georganiseerd door het Overlegorgaan Buitengewoon Onderwijs. In dit Overlegorgaan praten landelijke organisaties voor het buitengewoon onderwijs, onderwijsvakorganisaties en

ouderverenigingen met elkaar. Het Overlegorgaan wilde proberen op de studiedag de vragen die leven bij de scholen, bij de ouders en bij het maatschappelijk werk en de knelpunten en de onduidelijkheden over het maatschappelijk werk in de scholen voor buitengewoon onderwijs op een rijtje te zetten.

Vanaf 1977 is er, naar aanleiding van rapporten van het Ministerie van Onderwijs en van de Werkgroep Randvoorzieningen Buitengewoon Onderwijs, gepraat over de mogelijkheid maatschappelijk werkers gesubsidieerd te laten werken aan scholen voor buitengewoon onderwijs. Per 1 januari 1979 is dat, als eerste stap, beperkt mogelijk geworden. De problemen zijn echter nog lang niet opgelost. De voorzitter van de studiedag, drs. G. Bolkestein, gaf in zijn openingswoord deze problemen nog eens aan. Ten eerste is er discussie over de taak van de maatschappelijk werker. Volgens de subsidieregeling van het ministerie van Onderwijs is die taak beperkt tot een bijdrage aan de toelatingsprocedure (waarin dus beslist wordt of een kind al dan niet op school mag). De financiële mogelijkheid dat de maatschappelijk werker ook zou bijdragen aan de begeleiding van de ouders, het kind en de school zou door het ministerie van CRM geschapen moeten worden. Maar er is nog geen zicht op die financiële ondersteuning. Het tweede belangrijke probleem is, bij welke instelling de maatschappelijk werker in dienst moet zijn. Dat kan de school zelf zijn, waarvoor de staatssecretaris

van onderwijs Hermes voorkeur had; het kan ook bij verschillende soorten instellingen van welzijns-werk. Door onduidelijkheden bij de invoering en al bestaande regionale verschillen is er over het hele land een wirwar van regelingen ontstaan. Binnen het maatschappelijk werk zelf bestaat een duidelijke voorkeur voor het systeem van "aanhaking". Aanhaking betekent dat de maatschappelijk werker in dienst is van een welzijnswerkinstelling en op basis van een samenwerkingscontract uitgeleend wordt aan de school. De inhoudelijke begeleiding voor zijn vakgebied krijgt de maatschappelijk werker dan van de werkgevende welzijnswerkinstelling. Als laatste probleem tenslotte de vraag wat de inhoudelijke bijdrage van de maatschappelijk werker kan zijn in het team van de school, waarin naast de leerkrachten al andere specialisten werken.

begeleidende taken

Aan het einde van de dag kon de voorzitter een aantal conclusies trekken. Er werd groot belang gehecht aan de begeleidende taken voor het maatschappelijk werk, gericht op ouders, kind en school. Bovendien moet de begeleiding van het kind "longitudinaal" zijn, dus ononderbroken over een langere periode lopend, waarbinnen ook nazorg hoort. In die begeleiding moet bovendien aandacht zijn voor de ouders in de voor hen bijzonder spannende periode tussen onderzoek - beslissing over plaatsing - plaatsing zelf. Deze wens kwam met name van de ouders. Om in de toekomst samenwerking makkelijker te maken zou in de opleidingen van onderwijzers en maatschappelijk werkers meer aandacht gegeven moeten worden aan elkaars

vakgebieden en probleemvelden. Tenslotte dienen ouders, maatschappelijk werkers en onderwijzers voortdurend aan de overheid kenbaar te maken wat er in het veld gaande is. Op die manier zou vermeden moeten worden dat de praktijk en het overheidsbeleid te ver uit elkaar groeien. Deze conclusies zullen worden voorgelegd aan het Overlegorgaan Buitengewoon Onderwijs dat ze waarschijnlijk als aanbevelingen zal overbrengen aan de aangesloten organisaties. Die kunnen ze dan verwerken in actieprogramma's en beleidsnota's. Het overlegorgaan zelf zal geen verdere actie ondernemen. Met de studiedag is in ieder geval wel bereikt dat een aantal problemen op een rijtje is gezet. Het lijkt zaak dat op niet al te lange termijn de overheid weer gevraagd wordt wat haar reactie hierop is. Staatssecretaris Wallis de Vries moet duidelijk maken wanneer hij de volgende stap wil zetten, namelijk het financieel mogelijk maken van begeleiding.

Het belang van het maatschappelijk werk bleek opnieuw uit de toespraak van mevrouw Hentenaar, toen zij haar slechte ervaringen met doorverwijzen van hulpvragers schetste. In drie jaar tijd had zij slechts twee positieve ervaringen gehad, waarbij de doorverwezene inderdaad werd geholpen. Toch gebruikt de overheid het argument van doorverwijzingsmogelijkheden om de taak van de maatschappelijk werker te houden. Zo'n argument kan men alleen maar gebruiken, als men zich de ellende van de ouders niet realiseert. Die moeten dan elke keer weer hetzelfde verhaal opnieuw vertellen. In de conclusie van de studiedag is dat probleem niet voldoende teruggekomen.

Jaap de Jong

Raamnota over jeugdbeleid overheid

Minister Gardeniers van CRM heeft onlangs een raamnota voor het jeugdbeleid uitgebracht. Twee jaar geleden beloofde de minister met een nota Jeugdbeleid te zullen komen en deze raamnota is een eerste invulling van die belofte. Het is een aanzet voor een beleidskader. Voor het beleid is het probleem, dat bijna alle ministeries binnen hun eigen beleid maatregelen nemen die jeugdigen direct of indirect raken. Elk ministerie doet dat vanuit de eigen invalshoek. De nota zoekt nu naar structuren waardoor er in de toekomst meer gelet gaat worden op onderlinge verbanden en het vormen van samenwerking tussen de departementen. Het jeugdbeleid wordt daarbij omschreven als het specifieke beleid van de overheid met betrekking tot de maatschappelijke positie van de jeugd en is gericht op het scheppen van voorwaarden, waardoor jeugdigen een kans krijgen

op optimale ontplooiing. De nota werkt uit, wat deze omschrijving moet betekenen voor het overheidsbeleid. Later zullen afzonderlijke nota's volgen over bijzondere terreinen of bepaalde groepen. Of we ook een nota kunnen verwachten over jeugdige zwakzinnigen of jeugdige gehandicapten kan men op dit moment nog niet zeggen. In deze eerste Raamnota Jeugdbeleid komt in elk geval wel de volgende passage voor: "Het streven naar optimale ontplooiing van de jeugd, impliceert om voor alle jeugdigen ongeacht (...) onderscheidingen gelijke kansen te scheppen op de voor hen mogelijke ontplooiing. De Regering stelt zich daarom voor extra aandacht te geven aan de jeugd in sociale achterstandsituaties, aan jeugd met een geestelijke en/of lichamelijke handicap en (...) aan meisjes." In de nota worden drie hoofdelementen onderscheiden.

De opvoeding omvat activiteiten gericht op de lichamelijke ontwikkeling en het aanleren van kennis en vaardigheden. De bescherming benadrukt dat de nog onvolgroeide jongeren een eigen positie hebben ten opzichte van de overige leden van de samenleving. En er moet ruimte bestaan voor de bevrediging van specifieke behoeften. De nota beschrijft verder hoe dat georganiseerd moet worden. Tevens wordt aangekondigd dat er aan het adviesorgaan, de Raad van het Jeugdbeleid, gevraagd zal worden hoe die denkt over wat optimale ontplooiing is en of er groepen jongeren zijn die daar niet aan toe komen. Daarnaast wordt deze raad gevraagd vraagstukken aan te geven voor de jeugd in het algemeen en afzonderlijke leeftijdsfasen en categorieën in het bijzonder.

Jaap de Jong